

גמ' ב"ק (ו:) - הכותל והאילן שנפלו

רב דניאל שטיין

א. חי' הרשב"א (שם) - והם קיימו הגירסא דלענין זה חייב להתבונן שלא ילכו כל כך במרוצה שיתזו ויזיקו, והכא הכי פריך כחו הוא של מגלגל ויתחייב המגלגל מחצה ובעל התקלה מחצה ולא יתחייב בעל התקלה הכל, וכדמוכח לקמן בפרק כיצד הרגל גבי הכלב שנטל חררה והלך לגדיש כו' דפריך בגמרא וליחייב נמי בעל הגחלת כלומר מחצה ובעל הכלב מחצה, עוד פירשו כחו הוא ויתחייב המגלגל הכל אם גלגלוהו רגלי אדם ולא בעל התקלה כלל וכו' ולא דמי לכלב שנטל את החררה דכלב לאו בר דעת הוא והיה לו לבעל התקלה ליזהר בגחלתו שלא יטלנה הכלב עם החררה אבל הכא שהמגלגל בן דעת עליו לשלם כל הנזק.

ה. גמ' קידושין (כב:) - אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה, כיצד תקפו ובא אצלו קנאו, קראו ובא אצלו לא קנאו וכו', וקראו לא והתניא וכו', כיצד במשיכה קורא לה והיא באה, או שהכשיה במקל ורצתה לפניו, כיון שעקרה יד ורגל קנאה וכו' אמרי בהמה אדעתא דמרה אזלה, עבד אדעתיה דנפשיה קאזיל.

ג. חי' הגרשש"ק (סי' ד') - אלא נראה לי דהטעם דשאני בור ואש לענין זה משן ורגל או קרן דבבור ואש שחיוכם משום שהכין מזיק בעולם, וכל היזק שנעשה ע"י אדם בכוונה שהבחירה בידו אם להזיק או לחדול בכה"ג אין חייב בעל הבור על עשיית הבור או האש, אבל בשן ורגל שחייב על מה שממונו מזיק אז גם אם הושיט לה אדם בכוונה הרי אכלה והזיקה, אבל בבור אף אם הזיק ע"י הבל ולא ע"י חבטא מ"מ אינו חייב אלא משום שהכין מזיק ובכה"ג שתלוי בבחירת אדם עדיין לא הוכן המזיק, דרק לענין היזק הנעשה ע"י הטבע חשבינן שהכנת הבור והאש הוא כשותף בהזיק, אבל לא לענין היזק הנעשה ע"י בחירה של אדם בן דיעה, ולפ"ז הנה כשאדם בכוונה ושור דחפו שור לבור ראוי באמת לפטור את בעל הבור לגמרי דמ"מ עכשיו נעשתה הדחיפה ע"י האדם עם השור וליכא כאן דחיפה גמורה ע"י השור לחוד ואם לא היה האדם מסייע בדחיפה זו לא היה נמצא השור בבור משו"ה פטור בעל הבור.

ד. חי' הגרנ"ט (סי' קט"ז) - ועפ"ז יש לומר דהפטור דכלים בבור הוא ג"כ כנ"ל, ומשום דלא הוי תקלה לענין כלים כיון שבור אינו הולך ומזיק וכיון שאף הניזק אינו הולך לא חשיב תקלה, וכן בכלים שנפלו לבור ע"י חמור, דבזה מעשה החמור מסייע ולא עדיף משור שדחף את חבירו לבור, והכ"נ כיון שהחמור מסייע בנפילת הכלים י"ל דכיון שבור לא חשיב תקלה לגבי כלים אפילו באופן שנפלו ע"י חמור נמי פטור, דבאמת אפילו בבור המתגלגל נמי פרכינן מה לבור שכן מעשיו גרמו לו והיינו נמי דמאחר שהתקלה נעשית על ידי סיוע אין כאן גדר מזיק דבוא לא חשיב מזיק אלא כשהתקלה נעשית על ידו אבל במקום שנעשית על התקלה על ידי סיוע וכגון מתגלגל וכדו' לא חשיב בור.

ה. שטמ"ק (שם) - אף על פי שברשות חייבים לשלם. ולא דמי למפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטורי כיון דהכא נתן את הנזקין בידיהם אבל נשברה כדו ברשות הרבים והפקיר החרסים והזיקו פטור.

ו. רא"ש (פ"א סי' א') - נסתפקו בתוספות אם יש להם דין אש או דין בור ונראה דיש להם דין בור ולא דמי לאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו דרך הילוכן, דהנך נעשו בור על ידי כח אחרים אבל כותל ואילן מחמת ריעותא נפלו מעצמן כי ראו שלא היו יכולין לעמוד יותר והזהירו ב"ד הבעלים להפילו.

ז. ס' נחלת דוד (שם) - דכל עיקר החילוק שבין בור לאש הוא דאש הולך ומזיק ומשיג את הניזק בכל מקום שהוא, ובבור הוא להיפוך שהמזיק עומד על עמדו והניזק הולך מאליו, והיינו דוקא בדבר שהולך ע"י הרוח דאין גבול להליכתו ויכול להשיג את הניזק בכל מקום שהוא, אבל כותל ואילן יש גבול לנפילתן ויותר מהגבול אינם יכולים לילך, והניזק צריך לבוא אל המקום שהוא בכדי שיוכל להנזק, וא"כ בור ממש הוא וכבור אריכתא דמי כמו תל דגבוה, הכי נמי חדא בור הוא מלמעלה עד מקום שיוכלו ליפול מעצמן כיון דהניזק צריך לבוא שמה אל מקום הנזק, כן נלפענ"ד ביישוב דברי הרא"ש, והוא נכון בסברא.

ח. ס' קהלות יעקב (ב"ק סי' ד') - יש להסתפק היה בור עשוי ברה"ר ובא אחר והניח שם גחלים באופן שאין האש יכול לצאת לחוץ ונפלו שם כלים ונשרפו אי חייב על כלים כדן אש או דפטור על הכים כדן בור ותקלה שהניח ברה"ר. והספק בזה הוא דבפשוטו מבואר בגמ' בהא דאש עדיף מבור הוא משום שהולך ומזיק אבל הני גחלים שאינם יכולים לילך רק שהניזק בא אצלו י"ל דדינו כתקלתו ובורו אבל מכ"מ אינו דומה ממש לבור שאינו מזיק כלל רק שהנופל הוזק בו מכח נפילתו וכובד עצמו משא"כ הני גחלים שבתר שבא הניזק הרי הגחלים שורפים ומזיקים.

ט. שיטה מקובצת (שם) - וקשה אמאי לא דייק אי בהדי דקא אזלי מזקי היינו אש. וי"ל דלא דמי לאש דאש מיד שנעשה הוא נזקק לשמרו ולהעלות בדעתו שזיק על ידי רוח מצויה וכן באבנו וסכיננו דמדמה לעיל לאש אבל כותל ואילן ליכא למימר הכי דבשעת נטיעה ובנין לא היה לו להעלות בדעתו שיפלו לזמן מרובה. ואי קשיא מבור נמי לא אתי דלא דמי לבור דבור לאחר נפילה הוא מזיק וזה בשעת נפילה ואם כן ליתי מבינייה דאש ובור. וי"ל דמבור לחודיה אתי דאי משום דמזקי בנפילה כל שכן דחמירי מבור שאינו זז ממקומו ואפילו הכי מחייב והיינו דקאמר היינו בור וחמור מבור.